

ВІДГУК
офіційного опонента Шрамко Сабріє Сейтжеліївни
на дисертаційну роботу Бережного Євгенія Вікторовича
на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання знищенню,
підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертації

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи обумовлюється сукупністю взаємопов'язаних факторів правового, соціального, економічного та безпекового характеру. Передусім, упродовж останніх років в Україні спостерігається стале зростання обсягів обігу транспортних засобів, особливо на вторинному ринку. Це зумовлено як економічними чинниками, так і наслідками воєнного стану, що спричинив активне ввезення автомобілів з-за кордону. У таких умовах істотно підвищуються ризики вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із легалізацією викрадених або незаконно ввезених транспортних засобів, одним із ключових механізмів якої є втручання в ідентифікаційні номери вузлів та агрегатів.

Водночас відповідні діяння мають виразний транснаціональний характер і нерідко виступають елементом діяльності організованих злочинних груп, що спеціалізуються на викраденні, переміщенні та легалізації транспортних засобів. У цьому контексті втручання в ідентифікаційні номери є не самодостатнім правопорушенням, а ключовою ланкою злочинного ланцюга, яка ускладнює виявлення походження транспортного засобу та перешкоджає ефективному розслідуванню.

Додатковим фактором актуальності виступає високий рівень латентності знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Технічна складність встановлення фактів втручання, необхідність спеціальних експертних досліджень, а також відсутність очевидних ознак порушення для

пересічного споживача зумовлюють значний розрив між реальною поширеністю таких діянь і їх офіційною статистикою.

Не менш важливим є кримінологічний аналіз проблеми. Втручання в ідентифікаційні номери транспортних засобів детермінується як економічними чинниками, так й інституційними недоліками контролю, рівнем правової культури тощо. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження детермінаційного механізму відповідних діянь та розроблення ефективних заходів їх запобігання.

Обрана тема відповідає науково-дослідній роботі кафедри права гуманітарно-правового факультету в межах теми «Правові засади стійкості та сталого розвитку критичної інфраструктури», затвердженої 23.04.2024 (номер державної реєстрації 0124U002897).

Тема дисертаційної роботи затверджена на засіданні Вченої ради Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» (протокол № 3 від 25 жовтня 2023 року, зі змінами протокол № 3 від 23 жовтня 2024 року).

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Вивчення рецензованого тексту дисертації дозволило дійти висновку, що об'єкт і предмет наукової роботи визначені коректно і повністю відповідають обраній темі дослідження. З метою аналізу проблем, що впливають із назви дисертації та відбиті у її плані, правильно обраний методологічний підхід до організації і проведення запланованого дослідження. Так, у роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, які допомогли врахувати специфіку об'єкта і предмета дослідження, зокрема: діалектичний, аналізу та синтезу, контент-аналізу, формально-юридичний, порівняльно-правовий, моделювання, статистично-математичні, системно-структурний.

Окреслені дисертантом основні завдання дослідження, розв'язання яких є потрібним для досягнення очікуваних результатів, корелюються із зазначеною метою. Висновки, пропозиції та рекомендації сформульовані на підставі

ретельного вивчення наукових праць учених з кримінального права, кримінології, нормативно-правових актів, статистичних відомостей державної звітності, а також дослідження емпіричних даних, а саме 75 вироків, винесених судами України в період з 2010 по 2024 роки.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає у тому, що наукова праця Є. В. Бережного є першим комплексним дослідженням, в якому всебічно висвітлено кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

У дисертації міститься низка нових знань, що підтверджують особистий внесок дисертанта у розвиток науки у частині пізнання розглядуваного виду кримінального правопорушення. Заслужують на підтримку й визнання елементами наукової новизни дослідження висновки і положення, обґрунтовані *вперше* в дисертаційній роботі, а саме:

1) дослідження складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України в динаміці та визначення найбільш поширених видів кримінальних покарань, які застосовуються до осіб, визнаних винними у вчиненні цього кримінального правопорушення;

2) визначення ключових факторів, що сприяють латентизації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України;

3) розроблення комплексної системи заходів запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Також позитивно слід оцінити положення, які в дисертації були як удосконалені, так і набули подальшого розвитку. Зокрема, удосконалено наукові положення щодо сукупності кримінально караних знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу з іншими видами кримінальних правопорушень; наукові підходи до визначення детермінаційного комплексу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України; аргументацію щодо ролі правової культури та правосвідомості населення у

запобіганні злочинності, в тому числі й кримінально караного знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу; наукові знання про найбільш поширені форми протиправної поведінки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України, а також необхідності врахування її факультативних ознак; наукові позиції щодо важливості встановлення мотиву та мети для призначення покарання особі, винній у вчиненні досліджуваного кримінального правопорушення.

Наведене підтверджує, що презентовані автором елементи наукової новизни є достатніми для дослідження такого рівня. Крім цього, положення, висновки та пропозиції, наведені у дисертації, мають не лише теоретичну цінність, але й практичне значення.

Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Бережного Є. В. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право та напрямкам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми для підготовки докторів філософії з права.

Дисертація має завершений характер і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у теорію та практику запобігання окремим видам кримінальних правопорушень. Питання, що розглядаються, розкрито на високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано монографічні роботи, в яких висвітлювались дискусійні питання теорії кримінального права та кримінології, а також незаконного обігу транспортних засобів, однією зі складових якого є розглядувана тема. Досліджено нормативно-правові акти як національного, так і зарубіжного законодавства, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в роботі проблеми.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота

Бережного Євгенія Вікторовича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Дисертація викладена державною мовою з дотриманням загальних вимог наукового стилю. Текст характеризується структурованістю та прагненням автора до точності формулювань, а також логічною послідовністю реалізації поставлених у дослідженні завдання.

Структура роботи

Наукова робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, 3 розділів, які містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (193 найменування), додатків. Загальний обсяг дисертації – 246 сторінок, з них основний текст – 222 сторінки.

Здобувач не відходить від питань, які визначено предметом цього дослідження. У підрозділах стиль викладення дозволяє усвідомити їхній зміст, який розкривається через низку методологічних питань.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, висвітлюється ступінь її наукової розробленості, формулюється об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, визначаються теоретико-методологічні основи й емпірична база, обґрунтовується наукова новизна одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення, форми апробації та структура наукової роботи.

У першому розділі роботи, присвяченому висвітленню кримінально-правовій характеристиці складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України та покарання за нього, автор аналізує сучасний стан кримінально-правових відносин у сфері знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Автор доходить до висновку, що знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу (ст. 290 КК України) нерідко пов'язане з вчиненням й інших кримінальних правопорушень, зокрема, незаконним заволодінням транспортним засобом (ст. 289 КК України), з підробленням документів, печаток, штампів та бланків,

збутом чи використанням підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК України).

Послідовно розкриваючи зміст та визначаючи кримінально-правові ознаки розглядуваного кримінального правопорушення, в роботі надається розгорнутий аналіз його об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони. Все це ілюструється прикладами судової практики. Особливу увагу здобувач приділяє розгляду об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення, зокрема, встановлює способи його вчинення, знаряддя, час, місце та обстановку вчинення.

Також у цьому розділі розглянуто найпоширенішу форму обману на ринку вживаних автомобілів – зміну показників одометра з метою штучного зменшення пробігу транспортного засобу. Обґрунтовуючи необхідність встановлення кримінальної відповідальності за такі діяння, Бережний Є.В. аналізує зарубіжний досвід криміналізації втручання у показники одометра, зокрема США та країн Європи.

Містить цей розділ і ґрунтовне дослідження караності кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України. Так, на підставі проведеного емпіричного дослідження встановлено які покарання призначаються судами за знищення, підробку або заміну номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Другий розділ присвячено кримінологічній характеристиці кримінально караних знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Здійснений на підставі офіційних статистичних даних за встановленими формами державної звітності та судової статистики кримінологічний аналіз розглядуваного кримінального правопорушення дозволив встановити тенденцію певного зниження впродовж декількох останніх років. Таку обставину автор справедливо пов'язав зі значним рівнем латентності через повномасштабну збройну агресію РФ та ведення активних бойових дій на значній частині території України та у зв'язку з цим зміну фокуса уваги представників правоохоронних органів.

Варто позитивно оцінити представлений детермінаційний комплекс кримінально караних знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Так, на думку дисертанта, детермінантами є: високий рівень корупції в державі, недовільно високий рівень життя та значну стратифікацію населення, недостатньо ефективну діяльність правоохоронних та судових органів, недостатній рівень правової обізнаності населення, наявність достатньо високого попиту на купівлю транспортних засобів, що перебували у користуванні тощо.

У цьому розділі на підставі вивчення вироків, винесених судами за 14 років, та офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора за формою № 2 «Єдиний звіт про осіб, що вчинили кримінальні правопорушення» за 2016–2024 рр. встановлено основні риси осіб, що вчиняють кримінальне правопорушення, передбачене ст. 290 КК України. Це чоловік віком 18–39 років із середньою, середньою спеціальною чи професійно-технічною освітою, одружений, не працює, раніше не судимий. Цей портрет відображає основні характерологічні риси осіб, що вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані зі знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Третій розділ дисертації містить положення, що визначають практичну значущість дисертації. На підстав отриманих у попередніх розділах знань та висновків, здобувачем виокремлюються заходи запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях. Підкреслюється, що державна політика, спрямована на запобігання досліджуваного кримінального правопорушення, має передбачати комплекс заходів, першочерговою метою яких є «перешкоджання виникнення та подальшого розвитку детермінаційного комплексу таких кримінальних правопорушень» та «забезпечення безпеки власників або користувачів ТЗ, захист їх майнових прав, а також зменшення можливості використання ТЗ у протиправній діяльності».

Під час розгляду питання щодо суб'єктів запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу сформульовано низку заходів спрямованих на підвищення ефективності діяльності Національної поліції щодо розслідування таких кримінальних правопорушень. Автор робить висновок, що в Україні вже сформовано певну систему запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортних засобів, та констатує її низьку дієвість. Задля підвищення результативності цієї системи він пропонує комплексний підхід, що передбачає вдосконалення нормативного регулювання, модернізацію діяльності відповідних суб'єктів, посилення контролю за ринком транспортних засобів, розвиток міжвідомчої взаємодії та підвищення рівня правової обізнаності населення.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про актуальність і високий науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення. Висновки і узагальнення, яких дійшов автор в результаті дослідження, успішно можуть використовуватися й надалі у науково-дослідній, правотворчій діяльності та освітньому процесі.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Основні результати дисертації відображені в 6 наукових публікацій, у тому числі: 3 статті у наукових фахових виданнях України за спеціальністю; 1 стаття у науковому виданні України та 2 тез виступів на наукових та науково-практичних конференціях.

Положення та висновки дослідження також оприлюднені автором у виступах на наукових та науково-практичних заходах, зокрема: науково-практичній конференції до дня науки в Україні та з нагоди 25-річчя гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» «Міждисциплінарний дискурс: стійкість критичної інфраструктури» (Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 14 травня 2024 р.); міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених та

студентів «Юридична осінь 2024 року» (Харків, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 19 листопада 2024 р.); науково-практичній конференції «Захист та стійкість критичної інфраструктури» (Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут», 14 травня 2025 р.).

Перелік наукових праць Бережного Є.В., а також аналіз їх змісту свідчать, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертації повно викладені у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію під час наукових та науково-практичних заходів міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

Визнаючи актуальність та своєчасність дисертації Бережного Євгенія Вікторовича, варто звернути увагу на окремі положення, які потребують додаткової уваги, а саме:

1. Автор аналізуючи об'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення, слушно зазначає, що «диспозиція ст. 290 КК України не передбачає конкретних способів, якими може бути вчинено зазначене діяння, зокрема, у зв'язку з їх множинністю» і при цьому наголошує, що «їх дослідження має важливе значення як для теорії, так й для практики». Проте у роботі не говориться яке саме значення для теорії та практики має дослідження способу вчинення знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу? Також постає питання яким чином спосіб вчинення впливає на кваліфікацію?

2. Недостатньо обгрунтованою вбачається пропозиція щодо криміналізації окремих діянь (зокрема маніпуляцій з одометром) попри наведення зарубіжного досвіду такої криміналізації. Розкриття цього питання не супроводжуються належним аналізом суспільної небезпечності відповідних діянь як ключової передумови криміналізації та можливих наслідків. Пропоную під час прилюдного захисту більш детально висвітлити це питання.

3. У роботі наводиться, що мотив та мета, як факультативні ознаки, не впливають на кваліфікацію кримінально караного діяння, однак можуть

встановлюватись та впливати та призначення винній особі покарання (с. 71 дис.). Далі, у підрозділі 1.3. під час розгляду караності досліджуваного кримінального правопорушення, яке здійснювалося за результатами вивчення вироків (с. 87-88 дис.), автор оминув увагою питання що саме впливало на призначення судом покарання, чи то мав вплив мотив вчинення цього кримінального правопорушення.

4. Автор дійшов висновку про високий рівень латентності кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України (с. 110 дис.), що в цілому видається обґрунтованим з огляду на специфіку відповідних діянь. Водночас спосіб аргументації цього положення не можна визнати достатнім. Зокрема, наведені у роботі міркування щодо латентності мають переважно описовий та загальний характер і не супроводжуються належним емпіричним підкріпленням. Висновок про «високий» рівень латентності фактично формується на основі загальних уявлень про складність виявлення таких правопорушень, без належної конкретизації та кількісного аналізу. Отже, попри загальну слушність висновку, відповідне положення має радше інтуїтивний характер і потребує обґрунтування.

5. У дисертації, посилаючись на показники якості життя, робиться висновок про їх вплив на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 290 КК України, зокрема через прагнення осіб придбати транспортні засоби за нижчою ціною (с. 123-124 дис.). Водночас такий висновок видається недостатньо обґрунтованим і певною мірою спрощеним.

По-перше, використане узагальнення щодо «середнього рівня якості життя» та «недостатньо високого рівня життя у поєднанні зі значним рівнем нерівності» не супроводжується належним аналізом їх прямого зв'язку з досліджуваним видом кримінальних правопорушень. По-друге, причинно-наслідковий зв'язок між рівнем життя, нерівністю та вчиненням саме правопорушень, пов'язаних із втручанням у ідентифікаційні номери транспортних засобів, не доведено, а лише припускається.

Разом із цим висловленні судження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого наукового дослідження.

Робота виконана на актуальну тему, відрізняється новизною, містить практично спрямовані напрями запобігання.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Бережного Євгенія Вікторовича на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для кримінального права та кримінології. Дисертація за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих наукових працях, а також за оформленням відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Бережний Євгеній Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри кримінального
права та кримінології навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
старший дослідник**

Сабріє ШРАМКО